

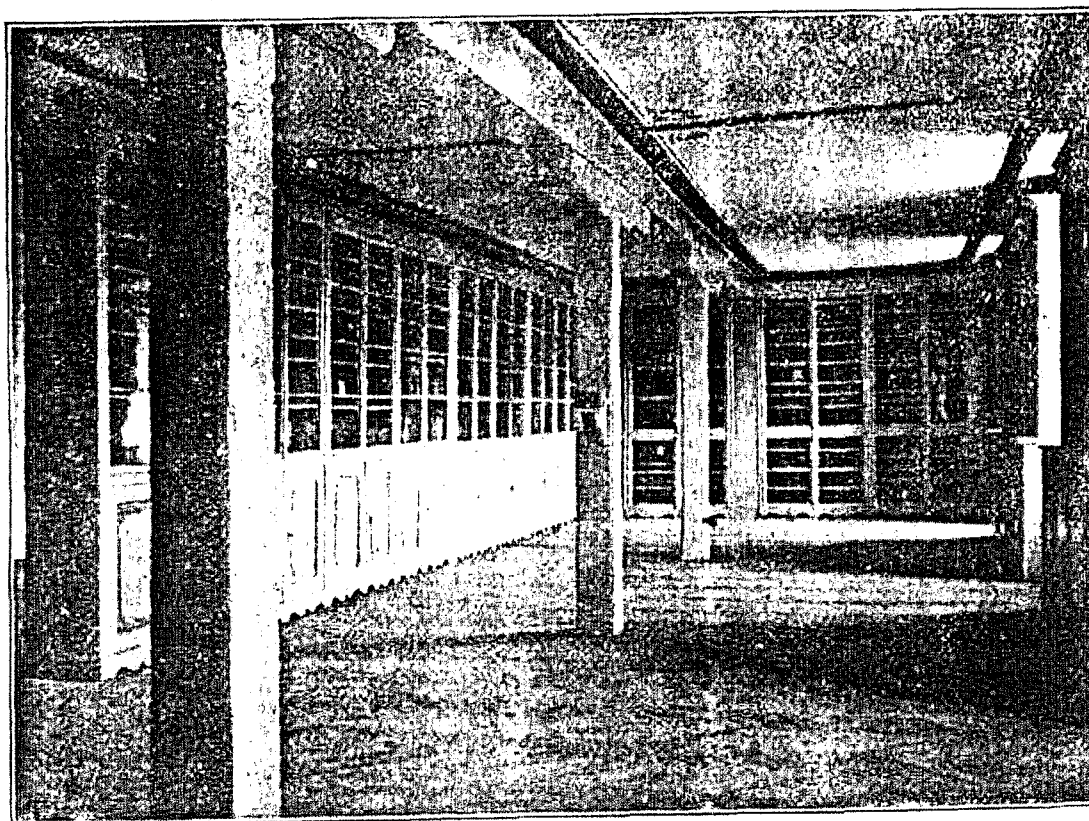
Knjižnica Franjevačkog samostana u Fojnici

tekst preuzet iz:

Franjevački samostan u Fojnici : od stoljeća XIV-XX. /
Sabrao Mijo V. Batinić. U Zagrebu : Tiskara i litografija c.
Albrechta, 1913, str. 176-183.

B) Knjižnica.

Ovo najveće blago samostana smješteno je u prizemlju nad podrumom u jednoj ogromnoj dvorani (oko 90 m²), koja je ove godine najmodernije uređjena i proti vatri osigurana.

Jedan dio uređjene knjižnice.

Knjige su sve u krasnim postaklenim ormarima (26 ih). Ova je knjižnica po sadržaju svojih djela svakako prva u Bosni, a po svoj prilici i brojem knjigâ, kojih broji blizu 10.000. Po najnovijoj uredbi knjižnica je razdijeljena u svjetsku i vjersku literaturu, a ovo oba-dvoje na 26 glavnih odjela, što svjedoči, da je knjižnica univerzalna. Religijozna je literatura mnogo bogatija od svjetske. Ovdje navo-dimo pojedina odjeljenja po strukama i letimični pregled najvaž-

njih djela u pojedinim odjelima. Pripominjemo prije svega, da osim u ovoj uregjenoj knjižnici ima drugdje čitavo mnoštvo knjiga duplikata, za koje će se izmjenom ili drugim putem nabavljati nova djela u knjižnicu.

1. Crkvena povjest. Poredana je u 2 velika ormara. Ima vrlo omašnih djela. Važnija djela ove zbirke jesu:

a) Fleuri: *Historia ecclesiastica*, broji 83 sveska. Ovo je brojem svezaka najveće djelo u knjižnici.

b) Berault-Bercastel: *Storia del Christianesimo*. Venezia, 1800., ima 35 svezaka.

c) Farlato: *Illyricum sacrum*. Za nas Jugoslaveni toli važno i traženo djelo.

d) C. Baronius: *Annales ecclesiastici*. 13 velikih tomova.

e) Theiner: *Monumenta Slavorum meridionalium*.

f) „ *Annales ecclesiastici*.

2. Franjevačke stvari (franciscana). Sadržaje pun manji ormar kronikâ, anala, povijesti franjevačkoga reda, te raznog sadržaja knjige, što se odnose na franjevački red.

3. Crkveni oci. Obilna zbirka, koja posjeduje potpuna djela mnogih crkvenih otaca i pisaca, koja su i ukusnom vanjštinom privlačiva. To su djela: sv. Jeronima, Ivana Zlatousnog, Bernarda, Cirila, Grgura Nazijanskog, Anzelma, Bonaventure, Grgura Velikoga, Ambrozija, Efrema, Isidora, Klementa Aleksandrijskoga, Laktancija, Origena, Tertulijana, Justina itd.

4. Sv. Pismo. Ovdje su mnogi teksti sv. Pisma raznojezični, dapače jedan arapski u 3 sveska. Ostalo su tumači sv. Pisma; a među tima najvažniji: Cornelius a Lapide (dvostruko izdanje) u 7 svezaka; M. Ghislerius; J. Lorinus u 4 sveska; P. A. Paciuchelli 8 sveska; G. P. Berthier 12 svezaka; A. Tostatus 16 svezaka iz 1666.

5. Najstarija izdanja (antiquissima). Dragocjena zbirka! U njoj su skupljene sve najstarije knjige u knjižnici — sve iz XV. i XVI. stoljeća, neke iz prvoga doba tiskarskog obrta. Ima ih, u kojima su svi inicijali rukom ragjeni (incunabula). Najstarije je djelo: Nicolai Lirani: *Postillae in S. Scripturam N. T.* god. 1481. u 3 sveska. Drugo najstarije djelo jest: *Summa Doctoris irrefragabilis Fr. Alexandri de Hales O. F. M.* iz god. 1499. u 4 sveska; tiskano starogoticom, a dosta i rukom ragjeno.

6. Nabožne knjige (ascetica). Kreat veliki ormar od tala do vrha. Među njima se ističu opsegom: P. Croiset: *Esercizi*

di pieta, 12 svezaka; zatim: Dusquesne: *Il vangelo — in meditazioni*, 12 tomova. I svi stariji askete

7. Apologetika. Dobro zastupana. Najveća su djela:

- a) Berthi: *De theologicis disciplinis*. 7 svezaka.
- b) P. B. Durand: *Fides vindicata*. Venetiis, 1726.
- c) R. Bellarmini. *De controversiis christianae fidei*. Venetiis, 1599., ima 4 sveska.
- d) Bernino: *Istoria di tutte l'eresie*. 4 sveska.

8. Liturgika. Znamenita su slijedeća djela:

- a) Gardellini: *Decreta Congregationis ss. Rituum*. Romae 1825., ima 7 svezaka.
 - b) J. Assemanus: *Kalendaria ecclesiae universae*. Romae, 1755., ima 6 svezaka.
 - c) Simonetti: *Thesaurus resolutionum S. Congregationis Concilii*. Romae, 1761., ima 24 sveska.
 - d) Gavanto: *Thesaurus sacrorum Rituum*.
- Ovamo su uvršteni još mnogi ceremonijali i rituali.

9. Životi svetaca. Ovećih izdanja nema od pojedinog auktora, osim od nekih za 12 mjeseci u godini tolko svezaka. Osobito posjeduje mnogo životopisa franjevačkih svetaca.

10. Dogmatika. Velka zbirka, u kojoj se nalaze izmegju inih ovi kao glavniji pisci: Tournely, Mambresius, Perone, Schram, Gazzaniga, Valsechius, Piano, Hurter, Berthier, Duns Scot, Vuitasse, Busembaum, Bougot, Gotti, Chignoli, Witasse itd.

11. Moralno bogoslovlje. Ogroman je ovo odio u dva velka ormara, najbolji znak, kolko su franjevci gojili ovu znanost spasa. Navodimo poimence ova izdanja:

- a) Thomas Charmes: *Theologia universa*. Nanceti, 1759., ima 7 svez.
- b) F. Scarpazza: *Decisioni dei casi di coscienza*. Venetiae, 1804., broji 10 svezaka. (Ova je knjiga † biskupa Miletića, koju je poklonio braći u samostanu, da iza objeda čitaju i raspravljaju iz nje.)
- c) S. Thomas Aquinas: *Summa theologica*. Lugduni, 1624.
- d) Antoine: *Theologia moralis* (arapskim jezikom i pismom). Romae, 1795., ima 5 svezaka.
- e) A. Turno: *Examen ecclesiasticum*. Vercellis, 1782., ima 3 sveska. (I ovo je iz bogoslovske knjižnice † biskupa Miletića.)
- f) I. Pontas: *Dictionarium casuum conscientiae*. Venetiis, 1744., broji 4 sv.

Ostalo su poznatiji moralisti, kao: Patuzzi, Sporer, Becamus, Holzmann, Scavini, Voit, Varceno, Gartier, Gury, Bonacina, Lehmkühl, Collet, S. Alphonsus Liguori, Genetti, Ballerini, Cornelly; hrvatski moralisti: Agjić, biskup Dobretić itd.

Uz moralno bogoslovlje stavljen je kao podrazdjel: *Pastoral* u pune tri prigrade ormara, gdje su zastupani mnogi vrijedniji pisci duhovne pastve.

12. Crkveno pravo. Bogata zbirka, zastupana po najčuvanijim juristama i kanonistama. Vrijedni su posebnog spomena:

- a) *Bullarium Romanum*. Lugduni, 1655., ima 3 sveska.
- b) Glasovito djelo franjevačkog učenjaka: P. Lucii Ferarris: *Prompta bibliotheca*. Romae 1766., broji 10 velikih svezaka.
- c) P. A. Reifensuel: *Jus canonicum universum*. Venetiis, 1746., tomova 6.
- d) A. Barbosa: *Jus ecclesiasticum universum*. Padova, 1706., ima 20 velikih svezaka.

Još dosta veoma važnih djela broji ova struka..

S ovom je zbirkom zajedno i *Gragjansko pravo*, u kojemu se ne ističu kakva vrijednija djela.

13. Crkveno govorništvo (Propovijedi). Jest najopsežniji odio u cijeloj knjižnici, koji ispunjavaju tri ormara. U čitavoj šumi pisaca te struke, koji su tude zastupani, vrijedni su da ih spomenemo sljedeći:

- a) Lelandais: *Predication contemporaine*. Paris, 1880. 5 svezaka.
- b) Ventura: *La donna catholica*. 17 svezaka.
- c) *Spiegazioni degli evangeli delle domeniche*. 1802., ima 8 tomova.
- d) L. Mehler: *Der Prediger und Kathcheh*. Regensburg 1852-62 (časopis).
- e) J. Mausi: *Bibliotheca moralis praedicabilis*. 1703. ima 4 velika sveska.
- f) Stramussolli: *Apparato della eloquenza*. Padova. 4 velika sveska.
- g) Klaus: *Volkstümliche Predigten*. Freiburg, 1904. 4 sveska.
- h) Segneri: *Predigten* (prevedeno), 7 svezaka.

Još je nebroj propovijednika zastupano ovdje. Ovome je odjelu dodijeljena dosta obilna zbirka: *Kateketika*.

14. Časopisi i novine. Zajedno su religiozni i svjetski. Od prvih jesu važniji: „Katolički list“ od svoga početka do 1906. Franjevački bosanski časopisi od postanja od danas. „Vrhbosna“ sva. „Acta Ordinis Fr. Minorum“ od početka (1883.) do danas.

Od protanili časopisa najvažnije je „Vijenac“ od 1871-95. Vrlo su važni za Hrvate časopisi i novine iz dobe preporoda, kao: „Danica Ilirska“ 1835-67. „Jugoslavenske Novine“ od 1850. „Ilirske Narodne Novine“ 1839. „Novine Dalmatinsko-Hrvatsko-Slavonske 1849. „Neven“ 1856. „Narodne Novine“ 1849. „Obzor“ od postanka do novijeg vremena pod raznim imenima. Nalazi se dosta godišta raznih gospodarskih listova, znak, kako su se prije ovom strukom zanimali za pouku i svoju i puka. Ima nešto sačuvanih novina u drugim jezicima iz početka XIX. stoljeća. Osim nebrojenih nalazi se još dosta starijih i novijih časopisa.

15. Razne knjige (Varia). Ovdje su svrstane knjige različite vrste, koje ne spadaju u nijednu od spomenutih skupina. Najvažnija su djela u ovoj zbirci, *Theatrum vitae humanae*. 1618. Opstoje dva ogromna sveska ovoga djela 2. i 3., dočim 1. fali. Ovdje se takogjer nalaze sva djela slavnog Chateaubrianda 1836. u 5 svezaka. K tomu ima: Brockhaus, *Conversations-Lexicon* u 16 svezaka.

16. Glazba. Zajedno je crkvena i svjetovna. Zastupana je stara i nova glazba. Vrijedni su spomena ogromni stari gregorijanski pijevnici, od kojih su neki sasvim rukom izragjeni. Ima čitava sila nota u rukopisu. Od svjetovne je glazbe najvažnije: Kuhač. *Narodne popijevke*. 4 svaska.

17. Klasici. Ovdje su u glavnom starovjeki klasici ili u originalu ili u prevodima. Najbolje su zastupani klasici iz zlatnog i srebrenog doba. Jesu: Vergil, Ovid, Seneka, Platon, Cicero, Plinij, Kurcije Rufo, Tacit, Salust, Cesar, Livij, Flako, Cornel Nepos, Paulo Manucij, Plutark, Aristotel, Demosten, Sofokle, Euripid, Hesiod, Safo, Homer, Herodot, itd. Ima nekoliko i sredovječnih talijanskih klasika: Tasso, Petrarca, Dante Manzoni. U ovaj je odio posebno stavljena *Retorika*, posebno *Poetika*.

18. Jezikoslovlje. U dva ormara; u jednom slovnice raznih jezika, u drugome riječnici. Tu se nalaze slovnice i riječnici: Većina slavenskih jezika, a hrvatski svi, osobito važan: Dila Bella. *Dizionario Italiano-Latino-Illyrico*. 1728.; riječnici mnogih istočnih jezika, kao: turski, arapski, perzijski, armenski, židovski, kaldejski, sirski; vrlo mnogo indoevropskih jezika, osobito romanskih. Važnija su ovdje djela ova:

- a) Glasoviti *arapsko-perzijsko-turski riječnik* od Meninski-ja god. 1680. u 3 ogromna sveska, od kojih svaki napose obuhvaća preko 1200 stranica.
- b) A. Calepinijev *osmerojezični riječnik* u 2 sveska.
- c) Fr. A. Georgi. *Alfabetum Tibetanum* (za misionare).
- d) *Talijanski riječnik akademije della Crusca* 5 svezaka.

19. Prirodne znanosti. U ovoj je znanstvenoj struci osobito zastupana zoologija i fizika. Važnija su dijela:

- a) D. Petavii. *Opus de doctrina temporum*. 1705., ima 4 velka sveska.
- b) P. Fortunati a Brixia. *Philosophia sensuum mechanica*. 1750., u 4 sveska.
- c) G. Conradi. *Historiae animalium*. 1551., ima 5 knjiga.
- d) *Le Spectacle della Natura*. 1782. ima 8 svezaka.
- e) A. Mathiol. *Discoride-Herbarium*. Venetiis, 1568., Ova jedna knjiga ima 1527 strana

Uz ovu je struku takogjer matematika s geometrijom, gdje se najviše ističe *Encyclopédie Mathématique* od D'Alemberta i D'Alemberta. Paris, 1792, ima 5 sveska. Važno je djelo od Bezouta: *Cours de Mathématique*. Paris, 1780, koje broji 6 svezaka.

20. Filosofija. Zastupana je i klasična i kršćanska filosofija; od posljednje dosta škotističke i tomičke filosofije. Ime takogjer priličan broj franceskih filosofa. Najopsežnija su djela u ovoj zbirci:

a) Aristotelova filosofija (grčki) u 16 svezaka.

b) Monteiro. *Philosophia libera seu eclectica*. Venetiis, 1776, ima 8 svezaka.

c) J. Du Hamel. *Philosophia vetus et nova*. Venetiis, 1730, ima 6 svezaka.

Ova zbirka posjeduje filosofiju i našega velikana Rugiera Boškovića: *Theoria philosophiae naturalis*. Editio Veneta prima 1763.

21. Liječništvo. Svakako zanimiva ova zbirka u jednoj samostanskoj knjižnici; nu ona glasno govori sadašnjim naraštajima o rodoljubnom radu prijašnjih „ujaka“, koji su bili svome narodu uz ostalo i tjelesni liječnici. Imaju tri pune rafe ovih knjiga, koje pišu o liječničkoj teoriji i praksi. Najviše je talijanskih, pa latinskih i njemačkih djela. Malo ih je u više svezaka: a najveće je od Guglielma Cullen: *Trattato di materia medica*, koji broji 6 svezaka.

22. Povjest svjetska. Bogata skupina. U njoj je svakako najvrjednije dvojezično djelo — grčki i latinski — Bizantinske povjesti u 7 ogromnih svezaka, što polovicom XVII. vijeka izdade u Parizu kraljevska tiskara; a to su:

a) Cantacuzeni eximperatoris: *Historiarum libri IV*. 1645., ima 3 sv.

β) Zonarae Annales. 1686., u 2 sveska.

γ) Laconici Chalcondillae: *Historiarum libri X*. 1650.

δ) Annae Comnenae Porphyrogenitae Caesarissae Alexias Libri XV. 1651.

b) A. Bonfinius. *De rebus ungaricis*. Basilea, 1568.

c) Franc. Pejascevič. *Historia Serviae*. Calocae, 1797.

d) Jos. Bedekovich. *Natale solum s. Hieronimi*. Neostadii, 1759. Oba ova posljednja djela važna za nas Jugoslaveni.

Pripomenuti je, da se među povjestima nalaze mnoga djela otomanske povjesti, gdje ima govora i o Bosni, kao bivšem dijelu otomanske carevine.

23. Zemljopis. U ovom su dijelu znamenitija djela:

a) Salmon: *Lo stato praesente di tutti paesi del mondo*, broji 15 svezaka.

b) *Der erfahrene Weltbürger* od nekoga društva. Ima 7 svezaka.

U ovu zbirku spadaju mnoge vrlo važne zemljopisne karte i velki atlasi, koli stari, toli novi; osobito za Bosnu znamenita njezina velka zemljopisna karta, risana po putovanju princa Eugena Savojskoga.

24. Arkeologija. Uz mnoge monografije starih iskopina i spomenika važna su: sva godišta *Glasnika zemaljskog muzeja u Sarajevu*, i *Bulletino di Archeologia Dalmata*.

25. Hrvatska i srpska književnost. Po sebi se razumije, da je ona prva bogato zastupana, budući su ovomjesni franjevci budno pratili pokret hrvatske knjige od početka do danas. Da ne brojimo pojedinačno, spominjem: sva važnija izdanja od 1835.—50., svu Akademiju jugoslavensku, Maticu hrvatsku, Društvo sv. Jeronima, te ine važnije hrvatske publikacije.

U srpskoj književnosti uz nešto pjesničkih i povjesnih djela ima gotovo potpuna Srpska akademija do danas.

26. Bosanska književnost (Bosnensia). Ovaj je dio uregjen ponukom sveučilišnog profesora Tadije Smičiklase, koji je pred nekoliko godina posjetio našu knjižnicu. Ovaj odio sadržaje bosansku književnost od početka do danas, koje je do nedavna bio jedini nosioc „ujak“; stoga i sadržaje samo knjige, koje su napisali sinovi bosanske provincije, ili drugi o bosanskoj provinciji. Od neprocjenive je vrijednosti ova zbirka, osobito djela starobosančicom pisana, kojih sviju možda nema ni sama zagrebačka sveučilišna knjižnica. Tko bi htio pregledati bosansko-franjevačku literaturu, držimo, da ovdje ima najbogatije vrelo. Navodimo ovdje knjige od poznatijih bosanskih pisaca, najprije bosančicom.

a) 1) Fra Matija Divković: <i>Nauk krstjanski</i> . 1611.	} raznih
izdanja.
2) " " " <i>Razlike beside</i> . 1616.	
3) " " " (ispravio) <i>Plač Bl. Dvice Marie</i> . 1723.	
b) 1) Fra Stipan Margetić (Jajčanin): <i>Fale svetih</i> . Mletci 1708.	
2) " " " " <i>Ispovid karstjanska</i> . Mletci 1709.	
c) 1) Fra Pavo Posilović: <i>Nasladjenje duhovno</i> . 1682.	
2) " " " " <i>Cvit od kriposti duhovne i tlesne</i> . Mletci 1701.	
- Glagoljicom tiskanih ima nekoliko brevijara i misala.
 Latinicom pisana stara bosanska djela jesu ova važnija:
a) Fra Ivan Bandulović: <i>Pistole i evangjelja</i> . 1639.
b) Fra Marko Dobretić, biskup: <i>Sveti sakramenti</i> . 1782.
c) Fra Ivan Aničić: <i>Vrata nebeska i život vični</i> . 1678.
d) 1) Fra Filip Laštrić-Očevac: <i>Testimonium bilabium</i> . 1755.
2) " " " " <i>Nedignik dvostruk</i> . 1766.
3) " " " " <i>Od' uza me</i> . 1796.
4) " " " " <i>Enitome vetustatum</i> . 1776.

- e) Fra Jeronim Filipović: *Propovjedne nauka karstjanskoga*. 1750.
u 3 sveska.
- f) Fra Lovro Bračulović: *Uzao scrafinske gluhavi*. 1730.
- g) Fra Josip Lipovčević: *Duxu čuvagiuche pohodjenje*. (Babuše) 1750.
- h) Fra Tomo Babić: *Cvit razlika mitisa duhovnoga*. 1726.
- i) Fra Antun Bačić: *Istina katoličanska*. 1731.
- j) a) Fra Emerik Pavić: *Ogledalo događaja s. Pisma*. 1759.
b) " " " *Vrt nebeski*. 1772.
c) " " " *Ramus viridantis olivae*. 1766.
- k) Fra Lovro Sitović: *Gramatica latino-ilyrica*. 1780.
- l) Fra Stipan Jajčanin: *Ispovid karstjanska*. (Stipanuše) 1799.
- m) a) Fra Augustin Miletić, biskup: *Početak slovestva*. 1815.
b) " " " " *Istomačenje nauka krstjanskoga*. 1818.
c) " " " " *Naredbe biskupske*. 1818.

Uz ove rijetkosti imamo među Bosnensia sva djela naših pisaca iz srednje dobe, kao: Jukića, Martića, Kraljevića i Marjanovića, Nedića, Kunića itd., te književna djela bosansko-franjevačkih pisaca iz novog vremena.

Sastavni dio ove dragocjene zbirke sačinjavaju ništa manje vrijedne stvari — rukopisi vojničkih franjevac. Sila je jedna toga; a sadržaj im je: propovijedi, liječništvo, nabožne stvari, bogoslovlje, školska pouka, jezikoslovlje, osobito tursko itd. Ima dosta ovih rukopisa i bosančicom pisanih.